

«Жіночий» мозок: міфи про жінок у науці

Маленький мозок, тендітна біологія, нестійка психіка і anorexia scholastica: Джина Ріппон, професорка когнітивної нейровізуалізації Астонського університету, про те, які міфи щодо когнітивних здібностей жінок і їх неспроможності займатися наукою бутують протягом століть, у що вони трансформуються сьогодні і чому поняття «чоловічий» і «жіночий» мозок помилкові.

У 1879 році французький полімат Гюстав Лебон писав, що навіть в «найрозумніших расах... у багатьох жінок мозок за розміром ближче до мозку горили, ніж до розвиненого чоловічого мозку». До цієї образи він додав: «Ця неповноцінність настільки очевидна, що ніхто ніколи не стане заперечувати її і обговорення заслуговує тільки її ступінь».

Все це забобони минулого, чи не так? Однак, і через сто років після народження Розалінди Франклін, співавторки відкриття структури ДНК, на жаль, знову виникає необхідність пролити світло на упередження про мозок і здібності жінок.

Уявлення про більш низький розвиток жінок з плином років приймало найрізноманітніші форми. У XIX столітті спалахнуло патріархальне занепокоєння, що виконання вимог наукової освіти зашкодить крихкій біології жінок. У 1886 році Вільям Візерс Мур, тодішній президент Британської медичної асоціації, застерігав про небезпеку зайвої освіченості жінок, яка могла призвести до розладу під назвою anorexia scholastica. В результаті жінки нібито ставали аморальними, божевільними і втрачали інтерес до сексу.

У XX столітті упор робився на нестачу у жінок конкретних наборів навичок, на зразок просторового мислення, нібито необхідних для наукової діяльності. Вважалося, що чоловічий мозок на паливі тестостерону запрограмований на заняття наукою. А жінки не займаються наукою, бо не можуть.

Але з'являється все більше переконливих доказів того, що жінки часто перевершують чоловіків у багатьох сферах науки, рішуче спростовуючи міф про те, ніби жінкам не вистачає когнітивної здатності займатися наукою.

Міф про жіночі уподобання.

Немов багатоголовий змій, ці міфи продовжують з'являтися у вигляді аргументу про «жіночі уподобання». Звернемося до скандально відомої службової записки в якій інженер компанії Google Джеймс Демур стверджував, ніби біологічно детерміновані уподобання жінок роблять рівний розподіл ролей в галузі техніки малоімовірним. За словами Демура, жінки вподобають «людей» «речам».

Але вчені ставлять під сумнів цю ідею. Хоча жінки частіше працюють медсестрами, ніж чоловіки - медбратами, а чоловіки частіше стають водіями автобусів, ніж жінки, це не можна пояснити прихильністю до людей або речей. З самого раннього віку суспільство заохочує жінок і чоловіків вибирати різні

професії. Більш того, жінкам довго забороняли працювати в цілому ряді галузей. Наприклад, водити автобуси в Лондоні.

Однак аргумент про жіночі уподобання продовжують використовувати, щоб пояснити гендерний розрив в науці. У 2018 році два британські психологи опублікували статтю під назвою «Парадокс гендерної рівності в природничій, технічній, інженерній та математичній освіті». Парадокс полягає в тому факті, що в країнах з високим рівнем гендерної рівності жінки частіше мають недостатнє представництво в науці.

Автори розділили пояснення цього явища на дві частини. По-перше, в країнах з низьким рівнем гендерної рівності робота в природничих, технічних, інженерних науках і математиці (STEM) краще оплачувалася, і тому економічна доцільність впливала на вибір обох статей. По-друге, стверджувалося, що в країнах з кращими соціально-економічними умовами може виникнути «природне вираження вроджених відмінностей».

Незважаючи на те, що різниці в успішності наукової діяльності між чоловіками і жінками не було, в останні кілька років з'явилася інша версія міфу про «розумові здібності»: жінки в цілому мають кращі показники з читання, тому вони швидше досягнуть почуття задоволеності, обравши кар'єру в ненауковій сфері. Зараз в наукових колах ведуться палкі суперечки про природу цього парадоксу.

Найбільше питань викликає достовірність показників і причинно-наслідкове тлумачення виявлених кореляцій. Автори дослідження використовували досить незвичайний спосіб розрахунку гендерних відмінностей серед випускників STEM. Інша група вчених повідомила, що при використанні більш стандартних методів обчислення відсоткових співвідношень жінок і чоловіків серед випускників STEM, вони не змогли відтворити результати.

Багато вчених стверджують, що в країнах з гендерною рівністю все ще існує проблема упередженості та дискримінації щодо жінок. Це і змушує їх відмовлятися від наукової кар'єри. Історія показує, що жінки відігравали важливу роль у розвитку різних наукових дисциплін. Але коли наука стала більш професійною, жінок навмисно виключили з наукових установ, очевидно виходячи з забобонів про їх вроджені вади.

Хотілося б думати, що ми все це залишили в минулому. Але підсвідомий сценарій все ще спливає час від часу в різних формах і відвертає жінок. Очевидно, все ще жива глибока віра в те, що великими вченими народжуються, а не стають, — і народжуються саме чоловіки.

І це незважаючи на те, що дослідження довели, що поняття «чоловічий» і «жіночий» мозок помилкові. Ваш досвід може дійсно змінити мозок, включаючи стереотипи, з якими ви стикаєтеся. Якщо вас заохочують до читання, ваш мозок вчиться краще читати. Більш того, дослідження показали, що люди, які очікують низького результату при виконанні якогось завдання, дійсно справляються з ним гірше або ж зовсім уникають його.

Багато факторів, що пов'язані з успіхом в науці, чітко свідчать про гендерну упередженість проти жінок. Велике дослідження наукових робіт з хімії виявело,

що статті, де перший автор — жінка, частіше відхиляються журналами і рідше цитуються.

Безсумнівно, Франклін багато разів стикалася з упередженим ставленням до себе, а її роль у виявленні структури ДНК довго не визнавали. Дуже шкода, що через століття після її народження все ще залишається сильною тенденція, ніби наука не для жінок.

Стаття вперше була опублікована англійською мовою під заголовком «The 'female' brain: why damaging myths about women and science keep coming back in new forms» у журналі «The Conversation» 3 серпня 2020 року.